

Barn och unga behöver stöd för att komma in i de läsandes gemenskap!

Barns resa mot att bli läsande kan börja redan under det första levnadsåret. Riktig fart får den i förskoleåldern. Den rika florán av bilderböcker för olika åldrar är en tillgång för förskollärares, lärares och föräldrars högläsning för barnen. I dagsläget saknar en rad svenska förskolor och skolor tillgång till bibliotek och bibliotekariér som kan stötta och leda vuxna och barn att hitta böcker som är roliga och intressanta att läsa. Högläsning måste premieras på alla nivåer eftersom det utgör den viktiga starten på barns resa in i de läsandes gemenskap. Utöver att det är mysigt och socialt, öppnar högläsning för följande:

- Intresse och nyfikenhet för böckernas värld
- Kunskaper om omvärlden
- Upptäckten av bokstäver, ord och meningar
- Kodknäckning
- Språkutveckling
- Ordförråd

Samtala om det lästa

Läsning för det lilla barnet handlar i början om att du som är vuxen pekar på bilder och säger vad som finns på bilderna. ”Hund”, ”ko”, ”bil”. Allteftersom barnet blir äldre ska du läsa texten, men inte bara läsa, utan även prata om innehållet i boken och om bilderna. Det väcker barnets nyfikenhet och intresse för böckernas spännande värld. - Vad kan den här boken handla om, kan du fråga när ni tittar på bokens fram- och baksida. Under läsningen kan du ställa frågor om saker som händer i boken, varför det händer och om barnet varit med om det själv. Efter läsningen kan ni tillsammans sammanfatta vad det var som hände i boken och varför det hände, eller glida in på andra frågor som väcktes. Dessutom stöter ni på ord som behöver förklaras och funderas över. Bockarna Bruse skulle gå till ängen och äta sig feta. Vad är en äng? kanske barnet frågar, och då kan ni prata om det och undersöka bilderna i boken. Finns det en äng här i närheten på

sommaren? – Vi kan gå och se hur den ser ut. Ökat ordförråd och språklig utveckling lägger grunden för läsförståelsen.

Stötta kodknäckningen

Vad mer kan högläsningen ge? –Jo, en skjuts in mot kodknäckningen. Peka med fingret när du läser och uppmärksamma barnet på bokstäver, ord och meningar och även läsriktning. Visa att meningar börjar med stor bokstav och slutar med punkt. Ljuda ord i texten och utforska text och bilder tillsammans med barnet. Peka på barnets bokstav. – Här är ett ”M” som i ”Molly”, kan vi hitta fler? Så enkelt kan du stödja barnets spännande resa mot att knäcka läskoden. Ställ också öppna frågor som stimulerar barnets tänkande. Frågor som ”Varför åker man skridskor på isen?” och ”Hur tror du att kaninmaman pratar med sina ungar?” stöttar barnet att tänka och att utveckla sin förståelse av omvärlden. Det stärker den framtida läsförmågan.

Läsundervisning i alla skolämnen

Skolans viktigaste uppdrag är att hjälpa alla elever att utveckla en god läsförmåga. Det kräver ett rikt ordförråd. När läraren undervisar om ämnets innehåll och om ord och begrepp i bild, engelska, idrott, matematik, NO, SO, slöjd, svenska osv., stimuleras elevernas tänkande och lärande (Beck et al., 2013). Språket utvecklas och ordförrådet växer. För att stärka elevernas läsutveckling måste alla skolämnen undervisa om läsning. Läraren kan undervisa om hur texter inom de olika ämnena ska läsas. När är de smartast att börja med att läsa rubriker och bildtexter? När är det bäst att börja med att studera bilder, diagram och annat? Hur går man bäst till väga för att sammanfatta ett textinnehåll? Vilka strategier ska eleverna få stöd att lära sig för att förstå textinnehåll och hur kan läraren stötta elever att använda strategierna i samband med all läsning? Sådana frågor är aktuella i alla skolämnen. Berättelsens uppbyggnad med början, innehåll och slut är bekant för barnen redan från förskolan. I skolan måste undervisningen hjälpa eleverna att sammanfatta, tolka och återberätta för att stärka läsförståelsen.

Rikligt med läsning

Det räcker inte med läsundervisning, utan elever måste också *läsa* i alla skolämnen så att de får träna upp ordavkodning och läsflyt samtidigt som de lär sig ämnens innehåll. God läsförmåga kräver *mycket* läsning. I början i enkla böcker och allt eftersom i svårare texter i olika ämnen. Läsningen kan ske högt eller tyst, enskilt eller i grupp. Den tysta läsningen i en bok som eleven kanske har valt själv, med efterföljande fördjupande textsamtal, är också viktigt och behöver anpassas efter elevers förutsättningar. Eleverna går i skolan i många år och det är förväntat att undervisningen följer en progression som stöttar varje elev att bli en skicklig läsare.

Läsning på schemat varje dag

Idag läser svenska elever mycket lite i skolan (Vinterek et al., 2022). Elever har sagt att de gärna läser om läraren säger att de ska läsa, om det finns intressanta texter att läsa och om de får välja text ibland (Tegmark et al., 2022). För att *komma in* i de läsandes gemenskap krävs att man knäcker koden och övar upp sin läsförmåga (Lundberg, 2010). För att förstå det lästa krävs stort ordförråd och förmåga att förstå och använda språket. För att *bli kvar* i de läsandes gemenskap krävs läsundervisning och rikligt med läsning av längre texter i olika ämnesområden. Därför måste det finnas läsundervisning och daglig läsning på schemat i skolans olika ämnen. Det behöver finnas tillgång till intressanta texter och böcker att läsa. Eleverna måste också få välja text att läsa ibland. Så enkelt kan det vara.

Väcka intresse för böckernas värld

Hemmen, förskola och skola måste ta ett gemensamt ansvar för att hjälpa barn att upptäcka böckernas värld och bygga ett intresse för läsning. Kontinuerliga biblioteksbesök med en kasse låneböcker kan lägga grunden för barnets framtida läsförmåga. Barn lär sig älska böcker och att lyssna på läsning om de ges möjlighet till det. Forskning visar att barn som lyssnar på högläsning i hemmet även vill att förskolans lärare läser för dem. Det är därför inte konstigt att barn som får lyssna på högläsning från tidig barndom kommer in i de läsandes gemenskap tidigare än barn som inte får det (Beck & McKeown, 2001). Svenska bibliotek och den rika floran av barn- och ungdomsböcker som finns att låna på flera språk är en skatt för barns läsutveckling i hem och förskola/skola.

Referenser

Alatalo, T. (2021). *Högläsning – didaktik för språk-, läs- och skrivutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Beck, Isabel L., McKeown, Margaret G. & Kucan, Linda (2013). *Bringing words to life. Robust vocabulary instruction. 2 uppl.* London: Guilford Press.

Beck, I.L., & McKeown, M.G. (2001). Text talk: Capturing the benefits of read-aloud experiences for young children. *The Reading Teacher*, 55(1), 10–20.

Lundberg, I. (2010). *Läsningen psykologi och pedagogik*. Stockholm: Natur och kultur.

Vinterek, M., Winberg, M., Tegmark, M., Alatalo, T., & Liberg, C. (2022). The decrease of school related reading in the Swedish compulsory school 2007–2017. *Scandinavian Journal of Educational Research* 66(1), 119–133. <https://doi.org/10.1080/00313831.2020.1833247>

Tegmark, M., Alatalo, T., Vinterek, M., & Winberg, M. (2022). What motivates students to read at school?: Student views on reading practices in middle and lower-secondary school. *Journal of Research in Reading*, 45(1), 100–118. <https://doi.org/10.1111/1467-9817.12386>